

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС В СИСТЕМІ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація: Проблеми та шляхи модернізації навчального процесу у контексті Болонської конвенції.

Ключові слова: освіта, навчальний процес, Болонська декларація, кредитно-модульна система, мотивація, контроль.

Аннотация: Проблемы и пути модернизации учебного процесса в контексте Болонской конвенции.

Ключевые слова: образование, учебный процесс, Болонская декларация, кредитно-модульная система, мотивация контроль.

Annotation: The problems and ways of modernization educational (teaching) process in the Bolon convention.

Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій. Освіта і наука є невід’ємними складовими інтегральних процесів, які відбуваються в усіх сферах життя в Україні. Педагоги вищої освіти не можуть залишитися осторонь.

Україна одна з небагатьох країн Європи, яка ще не стала офіційним членом європейської співдружності університетів учасників Болонського процесу.

Процес об’єднання Європи, його поширення на Схід супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору, розробкою єдиних критеріїв і стандартів.

29 міністрів освіти з провідних Європейських країн в 1999 р. в м. Болонья підписали угоду, яка передбачала спільні вимоги, критерії та

стандарти національних систем вищої освіти і домовилися про створення єдиного європейського освітнього та наукового простору до 2010 року.

У межах цього простору мають діяти єдині вимоги до визначення дипломів про освіту, працевлаштування та мобільності громадян, що істотно підвищить конкурентоспроможність європейського ринку праці й освітніх послуг.

Вже у 2001 році в цю спілку були залучені представники з 33 країн Європи.

У 2003 році було висунуто нове рішення стосовно поширення загальноєвропейських вимог і стандартів на докторські ступені. В країнах-учасниках Болонського процесу має бути один докторський ступінь – доктора філософії у відповідних сферах знань (природничі науки, соціогуманітарні, економічні та ін.). При цьому були розроблені додаткові модулі, курси та навчальні плани з європейським змістом.

На всіх етапах Болонського процесу було проголошено, що цей процес добровільний, ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури, не неволує національні особливості освітніх систем.

Система освіти України формувалась багато років і забезпечувала достатньо високий рівень підготовки фахівців не тільки для усіх галузей народного господарства, а й фахівців для багатьох країн світу.

Незважаючи на те, що населення України має один з найвищих в світі індексів освіченості (98 %) і великий інтелектуальний потенціал, свої глибинні традиції у галузі освіти, у той же час у XXI століття Україна ввійшла з низько технологічною промисловістю. Це в свою чергу змушує країну здійснювати швидкі та масштабні реформи у всіх сферах.

Значних змін зазнала і система вищої освіти. У 1991 році Верховна Рада України прийняла закон “Про освіту”, в якому було введено ступені бакалавра та магістра.

Неузгодженість освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра з вимогами роботодавців створили неабияку проблему.

Як наслідок, на сьогодні мають місце суттєві відмінності, як за формою, так і за змістом навчання системи вищої освіти України порівняно з європейськими моделями.

Все це і обумовило реформування системи вищої освіти в Україні.

В 2004 р. Міністерство освіти і науки своїм наказом затвердило програму проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації.

У вищій освіті України елементи кредитно-модульної системи були запровадженні як у традиційному двоступеневому навчанні, так і в системі післядипломної освіти.

Для спрощення процедури визнання кваліфікацій, які існують в системі освіти в Україні, європейськими країнами було запроваджено і узгоджено нові зразки документів про вищу освіту.

Після закінчення навчання у вищому навчальному закладі видається диплом з додатком в якому надається інформація про національну систему вищої освіти (тип навчального закладу, засвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня, програм, інформацію про акредитацію, мову навчання, поза аудиторну роботу, періоди практики та ін.).

Створена в Україні державна система акредитації, ліцензування і атестації сприяє підвищенню гарантії якості освіти. Існуюча структура системи контролю якості в Україні – трирівнева із залученням недержавних експертних організацій і містить: державну систему оцінки якості, контроль на рівні навчального закладу, участь недержавних структур, що забезпечують суспільну експертизу і враховують вимоги ринку праці й виглядає так:

Держава – вищий навчальний заклад – підприємство. За останні роки навчальні заклади України отримали право формувати і здійснювати програми обміну студентів і персоналу при національних і зарубіжних університетах. Міністерство освіти і науки України сприяє обміну студентів і їх навчанню за кордоном. Однією з проблем такого обміну є слабка підготовка з іноземних мов

у середній та вищій школі, є й інші проблеми такі як: різниця в рівні життя, візовий режим та ін. Подолання цих проблем є передумовою входження України до “Європи знань”, але воно можливе за умови вирішення економічних і соціальних проблем.

Можливість влаштуватися на роботу – основне питання для вищих навчальних закладів Європи, індикатор успіху всього Болонського процесу. Для України дуже важливою є адаптація до ринку праці, яка сприяє працевлаштуванню в країнах Європи [1].

Сьогодні широко обговорюється нова система цінностей і цілей освіти, з’являються нові парадигми освіти. Освіта має переконати в тім, що внески в освіту являють собою ефективну форму інвестицій як для окремої родини, так і для країн в цілому. Вища школа готова реалізувати той невичерпаний потенціал нації, що може бути задіяний у людині тільки за допомогою школи.

Болонський процес потребує модернізації усієї системи освіти, в тому числі й загальноосвітньої школи.

Вітчизняна освіта завжди відрізнялась фундаментальністю та орієнтованістю на розвиток інтелекту. Ці складові і сьогодні мають привілеї як конкурентноспроможні і їх не можна втрачати. Ломка традиції нашої освіти може призвести до небажаних та непередбачених післядій [3].

На думку деяких фахівців необхідно скорегувати гуманітарні і природничі, соціально-економічні дисципліни у технічних вузах. Але механічне введення, або виведення окремих дисциплін мало що дає.

Сьогодні ринок праці розвивається скоріше ніж університетські програми. Зростає попит на гнучких професіоналів, здібних неодноразово змінювати сферу діяльності на протязі всього життя, тому дуже важливо готувати молодь з високими особистими якостями, які є більш важливішими за технічну компетентність [2].

Міністерство освіти і науки України вже розробило ряд важливих документів, які прискорили процеси інтеграції в європейський простір, але багато проблем залишається невирішеними.

На базі існуючих документів не можна забезпечити принцип свободи вибору студента значної частини своєї освітньої програми, що передбачається Булонською декларацією.

Запровадження кредитно-модульної системи ставить багато питань і безпосередньо перед працівниками ВНЗ. Зміни не тільки в організації навчального процесу, в реструктуризації змісту навчальних дисциплін, в оцінці знань студентів, а й у роботі кожної кафедри, яка забезпечує методичну сторону навчального процесу.

Науково-методична робота в Україні вимагає подальшого розширення і поглиблення.

Нажаль на сьогодні нема єдиної вірної форми, засобів і методів роботи у вищій школі в Європі які можна механічно перенести в Україну.

Однією з вимог Булонської декларації є запровадження кредитно-модульної системи.

Цю складну задачу кожний вищий навчальний заклад вирішує по своєму.

Донецький національний університет, Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Харківський національний університет ім. Д.М. Кармазіна об'єднали свої зусилля і спрямували їх на викладання економіки та запропонували навчання з використанням системного мислення, яке базується на знанні моделювання та імітації [2].

У Львівському національному університеті ім. І. Франка для поліпшення підготовки фахівців з економіки запропонували в першу чергу вирішити такі питання:

1. Зменшити кількість напрямів і спеціальностей з яких здійснюється підготовка економістів.
2. Узгодити основний принцип ступеневої освіти, згідно з яким вищого освітнього рівня досягають лише найобдарованіші студенти.

3. Поліпшення державних стандартів з підготовки фахівців. Переглянути перелік дисциплін гуманітарного циклу в напрямі скорочення [2].

Результати дослідження та їх обговорення. У національному університеті фізичного виховання і спорту України був розроблений план заходів щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу на 2004, 2005 навчальні роки, який передбачав розробку навчальних планів. Навчально-методичне забезпечення передбачало розробку робочих програм з навчальних дисциплін спеціальності “Фізичне виховання” з урахуванням вимог кредитно-модульної системи підготовки фахівців.

Для організації навчального процесу була розроблена нова бланкова документація, запропонована система контролю та критерії оцінки знань студентів [4].

Нажаль, на сьогодні, не існує гнучких та прозорих критеріїв оцінювання можливостей студента.

Міністерство освіти і науки України запропонувало як експеримент запровадження кредитно-модульної методики оцінювання знань студентів, однак ця методика має помітні слабини.

Відсутність кінцевого іспиту, сприяє утраті стимулу до навчання.

Слабка мотивація студентів до систематичних занять не сприяє підвищенню їх кваліфікаційного рівня. Під час іспитів відповіді студентів часто бувають випадковими, а знання нестабільними.

Вищій школі необхідно розробити таку систему контролю, яка б сприяла стимулюванню до навчальної роботи продовж усього семестру, а не тільки перед іспитами, чи заліками.

Контроль при цьому повинен бути об’єктивним. Як різновиди контролю можна використовувати не тільки тестування, а й комплексні контрольні завдання, дипломні, курсові роботи, реферати. Контроль не повинен бути формальним. Методика оцінювання знань студентів повинна стимулювати

відвідування студентами занять та систематичну їх підготовку до семінарських занять.

Одним з найскладніших завдань науково-методичної роботи є визначення змісту навчальних модулів з усіх дисциплін. Розподіл на модулі це не механічна, а творча робота, тому що наповнення модулів повинно враховувати оптимальне засвоєння студентом кожної дисципліни.

Запровадження модульно-рейтингової системи навчання висуває підвищені вимоги не тільки до студентів, а й до викладачів [3].

Система контролю за знаннями студентів запроваджена у НУФВСУ передбачає такі види контролю:

- поточний – під час проведення аудиторних занять з будь-якої дисципліни;
- рубіжний (модульний) – після вивчення логічно завершеної частини робочої програми дисципліни, проводиться у формі тестування, контрольної роботи;
- семестровий – відповідно до навчального плану з певної дисципліни у вигляді семестрового іспиту або диференційованого заліку. Форма проведення усна чи письмова.

Не аби яку роль при цьому відіграє атестація студентів, яка проводиться для підвищення відповідальності за виконання графіка навчального процесу студентами та його ефективності.

Атестація проводиться двічі за семестр за всіма навчальними дисциплінами. Студент, який не має атестації з дисципліни, не допускається до семестрового контролю з цієї дисципліни.

Результати атестації студентів можна врахувати при проведенні іспитів чи заліків. Атестація з певної дисципліни може проводитися за результатами поточного контролю [4].

При проведенні педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу кафедрою теорії та методики фізичного виховання були розроблені методичні рекомендації щодо

застосування рейтингової оцінки успішності студентів з дисципліни “Вступ до спеціальності” для студентів I курсу.

Дисципліна була розподілена на навчальні модулі. Кожен модуль складався з різних видів занять (лекції, семінарські заняття, реферати), які оцінювались балами (табл. 1).

Результати підсумкового контролю свідчать, що відмінно отримали 45 %, дуже добре – 25 %, добре – 15 %, задовільно – 10 % і достатньо – 5 % студентів. Це не узгоджується з вимогами щодо контролю згідно Булонської системи, яка передбачає тільки 10 % відмінних оцінок. На нашу думку 10 % відмінних оцінок є недоцільним тому, що це змушує викладача занижувати оцінку знань студента.

Висновки. Впровадження рейтингової системи оцінки знань студентів і навчальний процес стимулюють відвідування занять та самостійну підготовку їх до семінарських занять, але специфіка навчання у фізкультурних вузах пов’язана з участю студентів у змаганнях та тренувальних зборах дуже ускладнює об’єктивність при оцінюванні їх знань.

Література:

1. Згуровський М.З. Стан та завдання вищої освіти України в контексті Болонського процесу. К.: “Політехніка”, 2004. – 76 с.
2. Моделі гармонізації національних і міжнародних стандартів освіти у контексті Болонського процесу. Матеріали міжнародного семінару 27-28 травня 2004 р. м. Львів. – 110 с.
3. Проблеми модернізації освіти України в контексті Болонського процесу. Матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції 20-21 лютого 2004 р. м. Київ. Видавництво Європейського університету. 2004.
4. Тимчасове положення щодо проведення експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу у

Національному університеті фізичного виховання і спорту
України. – Київ, 2005.

Таблиця 1

	Загальна кількість годин	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота
I модуль	14	6	6	2	
II модуль	20	8	10	2	
III модуль	16	6	6	4	
50 годин = 1, 2 кредити = 100 балів		20 годин = 10 балів	22 години = 78 балів	8 годин = 2 бали	Реферат = 10 балів